

Latvijas
Lauksaimniecības
universitāte

VIDZEMES
AUGSTSKOLA

ILGTSPĒJĪGA ZEMES RESURSU
UN AINAVU PĀRVALDĪBA

Zemes resursu izmantošanas juridiskā ietvara analīze

Armands Auziņš, RTU vadošais pētnieks

Jānis Viesturs, RTU pētnieks

Andis Romānovs, RTU zinātniskais asistents

Informatīvais seminārs projektā

“Ilgtspējīga zemes resursu un ainavu pārvaldība: izaicinājumu novērtējums, metodoloģiskie risinājumi un priekšlikumi”

Nr. VPP-VARAM-ITAZRI-2020/1-0002 **LandLat4Pol**

30.04.2021. Zoom

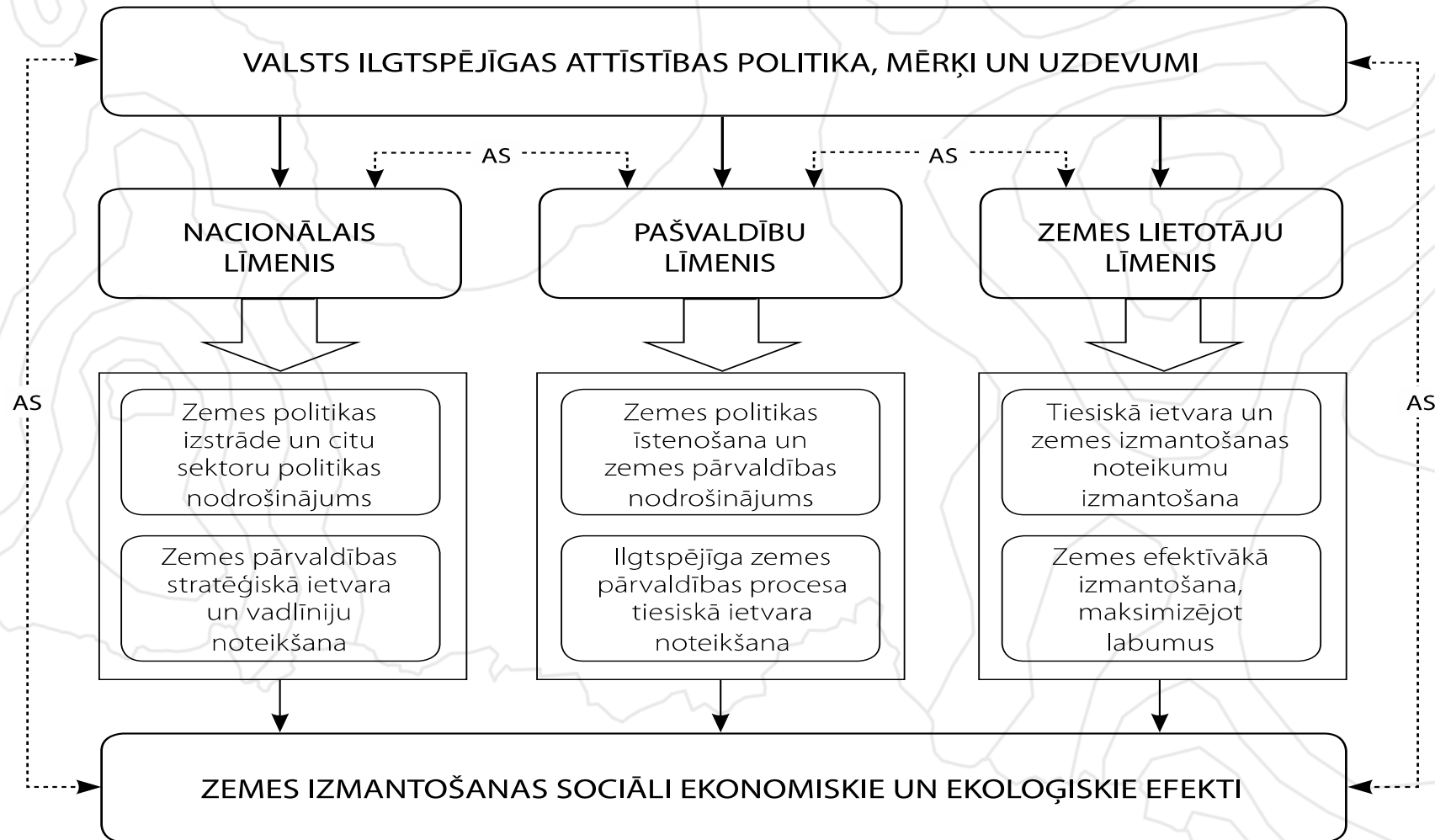
Saturs

- Darba mērķis un uzdevumi
- Metodoloģija
- Zemes resursu izmantošanas (ZRI) reglamentācija tiesību avotos
- Nozaru politikas plānošanas tiesību avoti
- Teritorijas attīstības plānošana ilgtspējīgai ZRI
- Sākotnējie secinājumi ZRI juridiskā ietvara analīzē
- Zemes resursu pārvaldība: ārvalstu pieredze, salīdzinošā analīze, politikas veidotāju un ieviesēju viedokļi

ZRI juridiskā ietvara izvērtējums: mērķi un uzdevumi

- VPP “Ilgtspējīga teritorijas attīstība un racionāla zemes resursu izmantošana” – **LandLat4Pol** sagatavot priekšlikumus principiem un rīcībām, kas veicina efektīvu un nākotnes izaicinājumiem atbilstošu ZRI
- **Juridiskā ietvara analīze** vērsta uz to, kas no tiesiskā regulējuma traucē efektīvai zemes izmantošanai un kas būtu maināms
- ZRI juridiskais ietvars tiek izvērtēts **nozaru politikas plānošanas un teritorijas attīstības plānošanas kontekstā**
- Pētījuma mērķi tiešā veidā vērsti uz **zemes resursu efektīvāku izmantošanu, ievērojot politikas jomas un izaicinājumus, kurām ir teritoriāla ietekme**, t.sk. zemes, vides, telpiskās attīstības, lauksaimniecības un mežsaimniecības politikas
- Pētījumā tiek veikta **tiesību avotu saturiska analīze** ievērojot izveidotu hierarhiju un zemes pārvaldības līmeņus

Zemes pārvaldības līmeņi un to saistība ilgtspējīgas attīstības kontekstā (Auziņš, 2016)

Metodoloģija

- ZRI juridiskā ietvara izvērtējums sagatavots veicot **sistemātisku tiesību avotu saturisko analīzi** un attiecībā uz pētījuma objektu – **ZRI pārvaldība** – izmantojot kritērijus – **tiesības, ierobežojumi, atbildība**
- Sagatavojot ziņojumu par sākotnējiem secinājumiem (D1.1. M6), tiek veikta **ZRI juridiskā ietvara SVID analīze teritorijas attīstības plānošanas kontekstā** – kāds ir esošais tiesiskais regulējums un kādas nepilnības izraisa problēmas darbībā
- Sagatavojot ZRI juridiskā ietvara izvērtējumu Latvijā un zemes resursu pārvaldības politikas izvērtējumu 4 ārvalstīs (D1.2. M11), tiek pētīta **zemes resursu pārvaldības pieredze, veikta salīdzinošā analīze un organizētas daļēji strukturētas intervijas** ar politikas veidotājiem un ieviesējiem

ZRI reglamentācija tiesību avotos Latvijā

- **Vides tiesisko aizsardzību** veido nacionālo un starptautisko tiesību avoti – starptautiskie līgumi, t.sk. konvencijas un protokoli, kuriem Latvija pievienojusies; **galvenais nākotnes izaicinājums** – vides aizsardzības interešu saskaņošana ar pārējām nozarēm saistībā ZRI
- **Ainavu politika** ir noteikta pamatnostādnēs 2013.-2019. gadam, ievērojot 2007. gadā ratificēto “Eiropas ainavu konvenciju”; ainavu novērtējums (2020.-2022.); ainavu politikas ieviešanas plāns 2024.-2027.; **galvenais nākotnes izaicinājums** – vai tiek sasniegti noteiktie mērķi un kādi būs mehānismi, lai ainavu pārvaldības uzlabošana kļūtu par pašvaldību teritorijas plānošanas dokumentu būtisku sastāvdaļu
- **Lauksaimniecība un laiku attīstība** – šobrīd ES spēkā esoši ir 3773 ar lauksaimniecību, 683 ar zivsaimniecību, 431 ar reģionālo politiku un strukturālo instrumentu koordināciju saistīti tiesību akti, t.sk. vienošanās, direktīvas, regulas un lēmumi; ZM mājas lapā informācija par spēkā neesošiem NA, kuru nepieciešams aktualizēt; **galvenais nākotnes izaicinājums** - Zaļais kurss - kā jauna ES izaugsmes stratēģija, kuras mērķis ir ES pārveidot par klimatneitrālu, taisnīgu un pārticīgu sabiedrību ar mūsdienīgu, resursefektīvu un konkurētspējīgu ekonomiku

ZRI reglamentācija tiesību avotos Latvijā

- **Mežsaimniecībā** - nav izstrādāti optimālie ģeogrāfiskie aizsargājamo dabas teritoriju, mikroliegumu, to buferzonu un vides un dabas resursu aizsargjoslu apsaimniekošanas nosacījumi (režīmi)
- Grūtības ar dabas aizsardzības datu savietojamību, nepietiekama informācijas apmaiņa starp dažādām informācijas sistēmām, t. sk. starp dabas datu pārvaldības sistēmu "Ozols", MVR un AS "LVM" rīcībā esošo informāciju par dabiskajiem meža biotopiem
- Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes 2015. – 2020. gadam ir izvirzīts mērķis noteikt maksimāli pieļaujamo koku ciršanas apjomu, kas ierobežos mežsaimnieku koku ciršanas apjomus; šis plāns paredz arī noteikt kompensāciju par ierobežojumu radītajiem zaudējumiem vai negūto peļņu; par šo kompensācijas apmēru nepieciešams meža īpašnieku viedoklis; **nākotnes izaicinājums** – ES tiek izstrādāta jauna mežu stratēģija *EU Forest Strategy 2030*
- **Ūdenssaimniecībā** – kontroles prasības un nosacījumi attiecas kā uz publiskajām, tā uz privātajām ūpēm, tomēr atšķirīgs ir kontrolējošo institūciju tiesību apjoms, vai precīzāk rīcības nosacījumi, atkarībā no kontrolējamās teritorijas; līdz ar to **ūdeņu pārvaldības jomā pašvaldībām ir viena no galvenajām lomām**, ņemot vērā gan to tiesības, gan pienākumus savas teritorijas, tostarp ūdeņu plānošanas jomā caur vides, ekonomisko un sociālo jautājumu prizmu (no «Ziņojuma»)

Nozaru politikas plānošanas tiesību avoti

Izvērtējot nozaru politikas plānošanas dokumentus tiek skatīts:

- Politikas plānošanas dokumentu **savstarpējā saskaņotība**
- No politikas plānošanas dokumentiem izrietošie **ierobežojumi** un **aktivitātes** teritoriju plānošanā
- Politikas plānošanas dokumentos iekļautā **rīcības plāna atbilstība** nacionālajiem **ilgtermiņa mērķiem**

Teritorijas attīstības plānošana ilgtspējīgai ZRI

- **Plānošana** aptverot dažādos plānošanas līmeņus un instrumentus, **notiek teritoriāli un sektorāli** – ilgtspējīgai ZRI ir nepieciešams nodrošināt **sektorālo plānošanas instrumentu** (formālo jeb institucionāli noteikto un neformālo jeb papildinošo) **integrēšana teritorijas plānošanas procesā**
- Šo nepieciešamību paskaidro ne tikai prakse, bet arī Satversmes tiesas spriedumi – **pašvaldības** ar teritorijas plānojumu noteic konkrētu teritoriju atļauto izmantošanu, kas **nosaka katram zemes īpašniekam piederošā nekustamā īpašuma lietošanas tiesību apjomu**
- **ZRI jomās teritorijas plānojumam ir izšķiroša nozīme** ne tikai paredzot attīstības potenciālu, bet arī nosakot un konkretizējot ierobežojumus, ievērojot zemes resursu un vides kvalitatīvos rādītājus, kā arī konkrēto sektoru sasniedzamos mērķus

Sākotnējie secinājumi ZRI juridiskā ietvara analīzē (*ZRI reglamentācija tiesību avotos*)

- ZRI iekļaujas **starpdisciplinārā tiesību jomā**, kurā, lai valstī realizētu vienotu zemes pārvaldības politiku, vienā sistēmā apvienots konstitucionālās, administratīvo, civiltiesību un krimināltiesību avotu kopums, kuri kopā veido pamatu, lai tiktu realizētas publisko un privāttiesību subjektu zemes izmantošanas tiesības (un to aizsardzība), ierobežojumi un atbildība
- Arī starptautiskie tiesību avoti **tieši nereglamentē ZRI izmantošanu, kā atsevišķu nozari**, tāpēc tiesību avoti attiecībā uz ZRI meklējami vispārīgajās atsevišķu nozaru reglamentētajās pamatnostādnēs, kā arī sekundārajos tiesību avotos
- Atsevišķu nozaru – vides aizsardzības, ainavu pārvaldības, lauksaimniecības un lauku attīstības, mežsaimniecības un ūdenssaimniecības laikā mainīgie starptautiskie un nacionālie tiesību avoti, kuros **noteikti ZRI pārvaldības principi, mērķi, rīcības un plāni liecina par sistēmu, tomēr valstī iztrūkst vienotas ZRI pārvaldības kopainas**
- **Galvenais nākotnes izaicinājums** – realizējot kādu no atsevišķajā nozarē noteiktajiem mērķiem, ievērot arī pārējo nozaru intereses

Sākotnējie secinājumi ZRI juridiskā ietvara analīzē (*nozaru politikas plānošana*)

- Tā kā **Latvija 2030** izstrādāta 2010. gadā ar plānošanas periodu līdz 2030. gadam, ***nepieciešams regulārs stratēģijā iekļauto sasniedzamo mērķu rezultātīvs novērtējums un noteikto mērķu sasniegšanas indikatoru aktualizācija***
- ***Politikas plānošanas dokumentos iekļautā informācija kvalitatīvi raksturo galvenās ar nozarēm saistītās problēmas***, t.sk. problēmas, kas izriet no nepilnībām normatīvajos aktos
- ***Kā piemērs: atvieglojumu neesamība*** pašvaldības nekustamā īpašuma iegādei tam nomniekam, kas nomas līguma laikā ir veicis apjomīgus finanšu ieguldījumus nomas objektā
- ***Projektu īstenotāji*** ir izrādījuši interesi un atsevišķos gadījumos ***uzsākuši īstenot vēja enerģijas projektus Latvijā*** bez papildu valsts finansiāla atbalsta garantijas, tomēr aizvien vairāk signālu no vēja enerģijas nozares tiek saņemts par to, ka ***pastāv daudz ierobežojošo faktoru straujākai šādu projektu attīstībai***, kas galvenokārt saistīti ar teritorijas plānošanas nosacījumiem un administratīvajiem šķēršļiem

Sākotnējie secinājumi ZRI juridiskā ietvara analīzē (*teritorijas plānošana ilgtspējīgai ZRI*)

- Normatīvais regulējums attiecas uz to, kāda ir ***teritorijas attīstības plānošanas sistēma***, kā tā, atbilstoši institucionālai kārtībai, tiek organizēta un uzturēta
- ***Sistēmas normatīvais ietvars nepaskaidro, kā tajā noteiktais tiek īstenots, kādi ir īstenošanas gaitā iegūtie pozitīvie un negatīvie efekti un ko tie un cik lielā mērā ietekmē***, lai varētu spriest par to, vai un cik lielā mērā teritorijas attīstības plānošana sekmē ilgtspējīgu ZRI
- ***Virzoties uz ilgtspējīgu ZRI ir ļoti svarīgi saprast*** ne tikai to, kāda ir teritorijas attīstības plānošanas sistēma, bet galvenokārt to, ***kāda ir teritorijas attīstības plānošanas prakse – plānošanas kultūra***
- ***Izprotot plānojumu īstenošanas rezultātā iegūtus un izvērtētus efektus, iespējams uzlabot plānošanas normatīvo regulējumu un procesus***

Zemes resursu pārvaldība: ārvalstu pieredze, salīdzinošā analīze, ekspertu viedokļi

- ***Informācijai par turpmāko darbu*** – sagatavots ZRI juridiskā ietvara izvērtējumus Latvijā un zemes resursu pārvaldības politika ārvalstīs (D1.2. M11)
- ***Zemes resursu pārvaldība, iekļaujot 4 ārvalstu pieredzi***, veicot salīdzinošo analīzi un intervējot politikas veidotājus un ieviesējus
- Šī semināra dalībniekiem darbam ***2. fokusgrupā «ZRI juridiskais ietvars»***:
 - *Vai Jūsaprāt zemes resursu izmantošanas normatīvais regulējums atbalsta nozaru politiku plānu īstenošanu?*
 - *Kas Jūsaprāt visvairāk raksturo zemes resursu izmantošanas juridisko ietvaru? Kādas nepilnības saredzat tiesību avotos, t.sk. normatīvajos aktos?*

ILGTSPĒJĪGA ZEMES RESURSU UN AINAVU PĀRVALDĪBA

Paldies!